

Ратка Вучковић, дипломирани библиотекар

Народна библиотека Ужице

capulica@gmail.com

Слађана Марковић, дипломирани библиотекар

ОШ „Миодраг Миловановић Луне” Каран

sladjana.markoviic@gmail.com

УДК: 027.8

DOI: 10.7251/BSCSR1706285V

И НАЈМАЊА БИБЛИОТЕКА МОЖЕ БИТИ МОЋАН КУЛТУРНО-ИНФОРМАЦИОНИ ЦЕНТАР

Сажетак: Овај рад приказује активности једне мале, школске, сеоске библиотеке која руши стереотипе да је библиотека мрачно, тихо и удаљено место у које ученици залазе само када им је неопходна лектира. И најмања библиотека може бити кутак, уточиште за опуштање, али и центар за добијање валидних информација. Од ентузијазма и креативности библиотекара, флексибилности у учењу, отворености ка локалној заједници и спремности на сарадњу са ученицима, наставницима, родитељима и колегама библиотекарима зависи успешност, тј. да ли ће ученици проводити време у библиотеци и да ли ће бити искоришћени библиотечки ресурси и капацитети. Овај рад обухвата приказ искустава библиотекара у развијању и неговању навика читања код ученика и у примени ИКТ-а у пракси кроз информационо и медијско описмењавање наставника и ученика. У раду су представљени: начини мотивације и организовања активности са ученицима и наставницима, резултати и планирање активности у будућем периоду.

Кључне речи: школска библиотека, едукативно-креативне радионице, билиотечко-информационе радионице.

Улога и активности школске библиотеке

Сврха постојања школе, поред образовног циља, јесте и проширивање видика младе личности, оспособљавање за критичко посматрање света, активно учешће у њему, а затим и стварање хуманијег, толерантнијег и бољег света. Ако

знамо да је школа место где деца проводе највише времена, није тешко закључити да су могућности школе, а самим тим и школске библиотеке огромне.

Школска библиотека данас садржи мноштво информација у различитим форматима, у њој се користи савремена ИКТ, радно време је флексибилно, а активности библиотекара врло често се реализују ван просторија саме библиотеке. Сврха постојања школске библиотеке је да младој личности сваки тај корак олакша и учини што доступнијим. Према ИФЛА/УНЕСКО манифесту улога школске библиотеке је вишеструка: „Школска библиотека пружа информације и сазнања који су неопходни за успешно учествовање у савременом друштву заснованом на информацијама и знању. Она омогућава ученицима да овладају вештинама за учење током читавог живота, развија њихову стваралачку машту и оспособљава их да буду одговорни грађани... Од пресудног је значаја за сваку дугорочну стратегију развоја писмености, образовања, снабдевања информацијама, економског, друштвеног и културног развитака.”¹ Закључак је да је улога школског библиотекара обавезујућа. Рад школског библиотекара одвија се кроз девет области и то кроз:

- планирање и програмирање образовно-васпитног рада,
- праћење и вредновање образовно-васпитног рада,
- рад са наставницима,
- рад са ученицима,
- рад са родитељима, односно старатељима,
- рад са директором, стручним сарадницима, педагошким асистентом и пратиоцем ученика
- рад у стручним органима и тимовима,
- сарадњу са надлежним установама, организацијама, удружењима и јединицом локалне самоуправе,
- вођење документације, припремом за рад и стручним усавршавањем.

¹ IFLA/UNESCO „Манифест за школске библиотеке.“

Свих девет области подједнако су важне и чине целину. Понекад је тешко разлучити у коју област сврстати активност јер се за извођење било које озбиљније активности морају укључити носиоци различитих области. Управо су активности које се преплићу кроз све ове области показатељи успешности рада сваког библиотекара. Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечно-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања. Библиотекар двадесет првог века промовише читање и самосталност у учењу, даје свој пун допринос развоју медијске, информационе и информатичке писмености за ученике и наставнике, остварује сарадњу са локалном самоуправом, обезбеђује електронске изворе и равноправан приступ ка њима.

Рад школског библиотекара са родитељима, односно старатељима

Један сегмент рада школског библиотекара који је занемарен и врло често невидљив јесте планирање активности са родитељима, односно старатељима. Углавном се те активности свде на њихово ангажовање око обнављања фонда. У циљу активнијег укључивања родитеља у процес развијања и неговања љубави према читању, планирају се и реализују заједничке едукативно-креативне радионице са предшколцима и њиховим родитељима. На тим радионицама пружа се помоћ родитељима да прихвате своју улогу у процесу овладавања вештином читања код своје деце.

Радионица „Чудотворни начини за развијање љубави према књизи“ пример је једне такве активности. Она едукује родитеље о томе зашто је важно читати и како помоћи детету да заволи књигу. Кроз заједничку активност са својом децом обликују „паметне“ обележиваче. Они су „паметни“ јер је на њима исписан подсетник о улози и корацима заједничког читања родитеља, односно старатеља

и деце. У холу школе, у Кутку за родитеље, поставља се материјал са радионице.

Едукативно-креативне радионице у школској библиотеци

Едукативно-креативне радионице које школска библиотека организује за ученике омогућавају деци да своје слободно време испуне кроз креативан и стваралачки рад. Овакве активности подстичу развој дечјег стваралаштва и навике читања и коришћења услуга библиотеке.

Ликовне радионице: На овим радионицама деца се посвећују једној сликарској техници. Осим теоретских и практичних сазнања о разноврсним сликарским техникама и материјалима, обрађују се теме из историје уметности, проналазе занимљивости и анегдоте из живота славних сликара... У оквиру ових радионица до сада су рађени: гваш, сликање, вајање и моделовање.

„Рециклирам - стварам“: Ове радионице подразумевају много већу ширину у области коришћења техника и материјала као и њиховог комбиновања. Поред основних сазнања о разноврсним техникама и материјалима и различитим темама из области екологије и заштите животне средине, деца се баве и израдом рукотворина. Реч је о уметничком обликовању и осликавању употребних и декоративних предмета од природних материјала (стабљике и лишће кукуруза, каменчићи, гранчице, картон... Такође, на овим радионицама деца развијају способност да одбаченим материјалима и предметима нађу неку нову врсту употребе. Изложбе дечјих рукотворина круне су ових радионица.

Психолошке радионице едукативно – забавног карактера: позитивно стимулишу дечји психолошки развој: јачају самопуздање, развијају емоционалну и социјалну интелигенцију, доприносе разрешењу психолошких проблема и дилема са којима се свако дете суочава у свом одрастању. Кроз игру обрађују се различите теме: конструктиван начин

испољавања љутње, позитивно вредновање себе, поштовање другог, емоције туге, љубоморе, беса, страха... и како са њима. Ове радионице обухватају: уводни, мотивациони део – асоцијација на тему, централни део - читање брижљиво одабране приче, бајке, песме, одломка...везано за одабрану тему и разговор о прочитаном са циљем да деца увиде неке ситуације или препознају и реше неки проблем и унапреде лични раст и развој, завршни део - игра.

Језичке, односно граматичке радионице: Оне наилазе на леп пријем нарочито код старије деце. Кроз креативне игре речима, деца улазе у нове односе према језику, откривају његова нова значења, правила, лепоту. Корнеј Чуковски, аутор који је савременике надмашио својим анализама о књижевној креативности деце види значај језичких игара као делотворан пут који дете кад га прође занос за игром, води у свет уживања у поезији и уметности речи уопште.²

Партнерске активности са Народном библиотеком Ужице: Сваке године, крајем децембра, у сарадњи са библиотекарима основних школа, за ученике трећег разреда, Дечје одељење Народне библиотеке Ужице организује маскенбал под називом „Главни јунак једне књиге”. У жељи да се код деце уз читалачке навике подстакне и креативност, кроз активности којима се деца радују, тема маскенбала увек је иста: омиљени јунак из књижевности за децу. Маскенбал је такмичарског карактера, а пропозиције налажу да костим осим што мора одговарати теми, не сме бити купљен већ у стварању маски деца морају испољити своју креативност и маштовитост. Уз костим, такмичари могу користити мимику, гестикулацију, покрет... да би дочарали одабрани лик. Три најоргиналнија и најдуховитија такмичара бивају награђени вредним и за децу атрактивним књигама. О добитницима награда одлучује трочлани стручни жири. У периоду између свечаног дефилеа такмичара и проглашења победника уз образложење, предвиђен је

² Rudi Supek et al., *Dijete i kreativnost* (Zagreb: Globus,1987), 107.

мини забавни програм. Због епидемије грипа и изузетно лоших временских услова маскенбал је одложен за јануар. Овог пута, маскенбал су први пут својим учешћем подржали и трећаци ОШ „Миодраг Миловановић Луне”. Препреке у виду лоших временских услова и удаљености од више десетина километара, превазиђене су захваљујући ентузијазму школског библиотекара и доброј вољи родитеља. Ниједан од костима ових ученика није био победнички јер је конкуренција била велика, али је њихов наступ у оквиру мини забавног програма био веома примећен и испраћен бурним аплаузом од стране публике. За тај наступ, Народна библиотека Ужице наградила их је бесплатним чланском картом Библиотеке за 2017. годину.

Школски библиотекар прати ликовне и литерарне конкурсе намењене основцима, информише, охрабрује и подстиче децу на учешће. На конкурс у оквиру Пројекта Оштро Перце освојене су и награде: друго место у категорији ликовних и треће место у категорији литерарних радова. Тема конкурса била је „Зашто волим школску библиотеку“. Стваралаштво ученика показатељ је те привржености.

Информационо и медијско описмењавање наставника и ученика

Психолошки моменат, у коме ученик очекује да је све на највише два- три клика, да је независан од места, времена и наставника и да увек и свуда може добити жељену информацију, веома је важан. На библиотекар у је да искористи њихова очекивања у праве сврхе и покаже им пут ка перманентном образовању, тј. да буде библиотекар-информатор. Систематским обучавањем ученика за употребу информационо-библиотечког апарата код ученика се развија способност за самостално проналажење, селектовање, класификовање, критичко процењивање и повезивање информација у функционалну целину, а касније и за повезивање усвојених знања из различитих наставних

области у компактну целину. Оваквим приступом развијају се писмености 21. века:

- Информациона (способност процене, коришћења информације и њеног критичког лоцирања)
- Информатичка (разумевање и коришћење могућности глобалне информационе мреже)
- Дигитална (способност примене информационе писмености у дигиталном окружењу)

Школски библиотекар, већ трећу годину заредом, са ученицима седмог разреда реализује библиотечко-информациону радионицу о употреби електронских сервиса. Ученици се на практичан начин упознају са функционисањем Кооперативног онлајн библиографског система (COBISS.SR) и Узајамног каталога (COBIB.RS), са могућностима дигиталне библиотеке, као и са начинима приступа Антологији српске књижевности (АСК) и СЦИндексу. Библиотекар упућује ученике да се на Дечјем одељњу НБУ могу упознати и са апликацијом mCOBISS (верзија андроид) за паметне телефоне и таблете за COBISS SR.

Квалитет ових активности препознало је и Министарство трговине, туризма и телекомуникација, које је рад школског библиотекара и информатичара „Два-три клика до правих информација“ наградило на конкурс у „Дигитални час 2017“.

Оваква организација наставе помаже ученицима да лакше прихвате неминовност овладавања вештином претраживања електронских сервиса и брже увиде предности које им базе отвореног приступа пружају. Све ове активности реализују се у циљу олакшавања ученицима да овладају вештинама за учење током читавог живота.

Да би ова знања била применљива, тј. да би били искоришћени ресурси библиотеке у процесу наставе, сличне радионице реализоване су на састанцима стручних већа за наставнике и стручне сараднике, на којима су упознати са

могућностима библиотечно- информационог апарата. На основу искуства, може се закључити да је за наставнике посебно атрактиван приступ СЦИИндексу, јер олакшава приступ стручним информацијама.

Након обуке наставника и ученика планира се континуитет у коришћењу ресурса библиотеке. Претходних година показало се да вршњачка едукација даје одличне резултате, те ће ученици седмог разреда израдити презентације за ученике шестог разреда са реалним примерима, а затим покушати да их оспособе за претраживање електронских сервиса.

Тимским радом наставника и школског библиотекара омогућиће се корелација међу предметима, хоризонтална и вертикална повезаност градива и актуелност захтева у свакодневном процесу наставе. Инсистираће се на томе да рад на часовима изискује употребу е-сервиса, како на часовима обраде, тако и на часовима неког другог типа.

Планирање рада школске библиотеке

Сваке године неопходно је извршити детаљно планирање рада, а то је могуће једино ако се ослушкују и прате интересовања корисника. Валидне информације о томе добијају се анкетама. Анкетама које је спроведено у претходној години вршено је у циљу побољшања рада школске библиотеке. Евиденција коришћења библиотечке грађе указала је на пад интересовања са узрастом и то посебно код дечака. Анкером се настојао утврдити степен задовољства радом библиотеке у зависности од узраста и пола ученика. Истраживање је потврдило претпоставку да постоје разлике у мишљењу између корисника женског и мушког пола, а посебно код ученика старијег узраста. Резултати анкете указали су и на то да коришћење е-извора није у оптималној мери, тј. да ученици сматрају да би коришћење е-извора могло бити веће.

Резултати анкетања указали су на то да начин рада и организовања активности за ученике млађих разреда не треба много мењати. Рад са ученицима старијих разреда захтеваће непрестана трагања и осмишљавања активности којима ће се задржати њихова заинтересованост. Та трагања и јесу изазов за библиотекара.

Литература

1. Иванов, ГенADIЈ. Формула стваралаштва: како постати проналазач. Београд: Креативни центар, 1999.
2. IFLA/UNESCO „Манифест за школске библиотеке.“ Гласник НБС 1/2005, Београд
3. Маринковић, Симеон. Методика креативне наставе српског језика и књижевности. Београд: Креативни центар, 2003.
4. Савичић, Јован. Увод у мултимедијалне системе. Сомбор: Педагошки факултет, 2008.
5. Supek, Rudi, Boris Sorokin, Maja Beck-Dvoržak, Danica Nola, Dobrila Belamarić, Elly Bašić, Milica Buinac. Dijete i kreativnost. Zagreb: Globus, 1987.

THE SMALLEST LIBRARY CAN BE A POWERFUL CULTURAL – INFORMATIONAL CENTER AS WELL

Abstract: This work displays activities of a tiny, school library situated in the village which breaks the stereotypes about the library as a dark, quiet and remote place where students get in only in the case they need a book for school. Even the smallest library can be the safe place and comfort zone, but also a center of reliable information is a librarian, whose enthusiasm, open mind, flexibility and willingness to cooperate with students, other teachers, parents and colleagues. The librarian is the one responsible who should have attract students to spend time in the library. Also the library funds and capacity should be consumed. Therefore the work itself shows the importance of a librarian, his experience and encouraging passion for reading and making new, healthy reading habits. Then there is the IKT experience through which informational and media literacy can be implemented here are shown the ways of motivation and organizing activities with students and their teachers, results and planning of further activities.

Key words: school library, educational and creative workshops, library and information workshops.